

TÜRKÇEDE OLUMSUZLUK

Yard. Doç. Dr. Nadir İLHAN

Giriş :

İnsan hayatı ve evren birbirini tamamlayan zıtlıklar üzerine kurulmuştur. Biri olmadan diğersinin varlığını ve değerini anlamamız mümkün olmaz. Erkek-dişi, var-yok, güzel-çirkin, olumlu-olumsuz vb. daha pek çok kavramın zıddını saymak mümkündür. Bu zıtlıklar sistemi içerisinde insan da duygularını, düşüncelerini, hayallerini ifade ederken olumlu ve olumsuz kavramları dil sistemi içerisinde kendine özgü söyleyişlerle dile getirir.

Kelime ve kavramlardaki olumsuzluk dillere göre farklılıklar göstermekte, farklı ek ve yapılarla ifade edilmektedir. Türkçenin söz dizimiyle “Ben okula **gitmeyeceğim**” cümlesi farklı dillerle “I **won't go** to school, Ya **ne paydu** vı şolu, ich **gehe nicht** in die Schule, **Lâ ezhebu** ile'l-medreseti gaden, Men be mektebe **nehâhem reft**” gibi farklı şekillerde oluşturulmaktadır.

Her dilin kendine özgü bir olumsuzluk ifade sistemi olduğu gibi Türkçenin de kendine özgü bir anlatım şekli vardır. Ancak olumsuzluk ifadesi bütün kelimeler, kavramlar veya durumlar için aynı şekilde gerçekleşmemektedir. Türkçede olumsuzluk kavramı nesne ve eylemler için bir kısım ekler ve kelimelerle ifade edilmekte bunların da kendilerine özgü kullanım özellikleri ve yerleri bulunmaktadır.

Ayrıca karşıt anlamlı kelimelerin bir kısmındaki olumsuzluk dolayısıyla belki bu tür kelimeler olumsuz kelimeler olarak da değerlendirilebilir. İyinin karşılığı kötü, akıllının karşılığı deli, güzelin karşılığı çirkin vb. gibi kelimelere karşıladıkları kavramlardaki olumsuzluk dolayısıyla anlamca olumsuz kelimeler denilebilir.

A. Eklerle Olumsuzluk :

Türkçede olumsuzluk kavramı taşıyan eklerin başlıcaları **-mA**, olumsuz çatı eki ve bu ekin başka eklerle kaynaşmasıyla ortaya çıkan **-mAz**, **-mAdAn**, gibi fiilimsi ekleri ile isimlere eklenen **-sız** olumsuz sıfat eki ve hem isimlerden hem de fiillerden sonra kullanılan **± mı** soru ekidir. Z. Korkmazın Türkiye Türkçesi Grameri adlı eserinde yer alan **-mAzlık** ve **-mAksızın** birleşik ekleri de olumsuzluğu sağlayan ekler arasında değerlendirilebilir.

-mA olumsuzluk ekini içerisinde bulduran kaynaşmış eklerde de olumsuzluk kavramı aslında **-mA** ile sağlanmaktadır. Ancak bu ekler kalıplaşmış olarak kullanıldıkları ve gramatikal bir birim oldukları için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. **-mAksızın** birleşik ekinde de olumsuzluk **-sız** ekiyle sağlanmıştır.

-mA olumsuz çatı eki :

Türkçenin bilinen ilk metinlerinden günümüze kadar yüklem olan çekimli fiillerle beraber kullanılan olumsuzluk ekidir. Fiil kök ve gövdelerinden sonra gelip onların manalarını olumsuzluk yönüyle genişleten **-mA** eki olumsuz fiil cümleleri oluşturulurken kullanılmaktadır.

Ekle ilgili olarak Zeynep Korkmaz “*Fiil kök ve gövdelerinden olumsuz fiiller türeten bir ektir. İ- ek-fiili dışındaki her fiil kök ve gövdesine gelebildiği için Türk dilinin en işlek türetme eki durumundadır.*” (Korkmaz 2003: 128) demektedir.

Leyla Karahan da eserinin olumsuz cümlelerden bahsettiği bölümünde, **-mA** ekiyle olumsuz cümleler kurulduğunu, bu ekin, fiil cümlelerini olumsuz yaptığını anlatmaktadır.

“-mA- olumsuzluk eki, fiil cümlelerini olumsuz yapar.

• Paris’in havasına giren adam, mektup yazmak için artık vakit **bulamaz**, böyle şeylerle meşgul olmayı hiç **düşünemez**. AH” (Karahana 2004: 104-105)

Rasim Şimşek de “Türkçe eylemlerde olumsuzluk ögesi, ‘-me-’ ekidir. Bu ek eylemlerde, olumlu taban ile eylemlik arasına girer ve eylemin bildirdiği kılış ya da oluşun yapılmadığını /yapılmayacağını anlatır.” (Şimşek 1987, 199) demektedir.

Türkçenin en eski metinlerinden itibaren kullanılan ek, tarihî metinler yanında günümüz lehçelerinde de –ma / -me biçimiyle kullanılmasına karşılık, bazen ses değişimiyle de kullanılabilir. Bu konuda Fuat Bozkurt şunları söyler :“Olumsuzluk eki –ma / -me ses olayları nedeniyle zaman zaman –ba / -be, -pa / -pe biçiminde de kullanıldığı olur. yazba ‘yazma’ şıgarma ‘çıkarma’ ” (Bozkurt 1992: 368).

-mA olumsuzluk ekli fiiller –yor şimdiki zaman ekiyle kullanılırken olumsuzluk ekinin ünlüsünün –mı / -mi / -mu / -mü şekilleriyle büyük ünlü uyumuna uyduğu da görülmektedir. Oku- / oku-ma- / oku-**mu**-yor, yaş-a- / yaş-a-ma- / yaş-a-**mi**-yor gibi.

O derslerine çalışmıyor, bu gidişle sınıfta kalacak. Ona üzüldüğüm için günlerdir uyumuyorum. Bize de bir şey söylemedi, derdi neydi bilmiyorum. Bir aksilik de görünmüyor.

Bu durumu Korkmaz da “-mA eki, bazı fiil çekimlerinde özellikle -(I)yor ekiyle kurulan şimdiki zaman kipinin çekiminde, ünlüsü bakımından bir –A-/I- değişimine uğramıştır. Bu durum yazıya da geçmiştir: almıyor, kakmıyor, gelmiyor, görmüyor gibi.” (Korkmaz 2003: 128) cümleleriyle anlatmış ve değişimi geniş ünlünün kulağa hoş gelmemesi yanında, y ünsüzünün daraltıcı etkisine de bağlamıştır.

Bu eki alarak oluşan olumsuz çatılı fiil çekimlenirken, olumlu çatılı hâlindeki gibi kip eki ve şahıs eki almak suretiyle kullanılmaktadır.

Çocuklar derse çalışmadılar.	Çocuklar derse çalıştılar
Yarın geziye gidilmeyecek.	Yarın geziye gidilecek
Zamanını boşa harcamamalısın.	Zamanını boşa harcamalısın
Okuldan eve yürüyerek gelemezsin.	Okuldan eve yürüyerek gelirsin /gelebilirsin

Geniş zaman dışındaki bütün kiplerde, kip eki kendi şeklini koruyarak olumsuzluk ekinin sonra kullanılırken, olumsuz çatılı bir fiil geniş zamanda çekimlendiğinde geniş zaman eki –r -z’ye dönüşmektedir. Türkçede r z değişimini Besim Atalay –sız, -siz ekinin yapısını anlatırken “Türkçemizde “r – z” değişmesi çoktur” (Atalay 1942: 331) şeklinde ifade etmiştir.

İstisnâ olan bu durum dolayısıyla bazı gramer kitaplarımızda (Bozkurt 1992: 80, Öztürk 1994. 79) diğer zaman / kip ekleri olumsuzluk ekiyle beraber alınmamasına karşılık, fiil köküne eklenen –ma olumsuzluk eki ve –z geniş zaman eki, –maz “geniş zamanın olumsuzu” şeklinde bir ifadeyle anlatılmaktadır. –mayacak ‘gelecek zamanın olumsuzu’, -masa ‘şart kipinin olumsuzu’ gibi kullanımlar olmadığına göre fiil çekiminde kullanılan –ma olumsuzluk eki ve –z geniş zaman ekini de ayırmanın usul açısından daha doğru olacağı kanaatindeyim

-mAz sıfat fiil eki :

Olumsuzluk kavramını içinde bulunduran bu ek fiil kök ve gövdelerine gelerek onları sıfatlaştırır. Bu sıfat fiil eki muhtemelen –ma olumsuzluk eki ve –z geniş zaman ekinin kendi işlevleri dışında kaynaşarak meydana getirdikleri yeni bir ek olduğu için çekimli fiillerdeki yapının aksine bitişik olarak değerlendirilmelidir.

Ekle ilgili olarak Eraslan “Menfi mana taşıyan isim fiil ekidir. Bu sebeple sadece müsbet fiil köklerine getirilebilen ek, bütün Türk lehçe ve şivelerinde yaygın bir şekilde

kullanılışa sahiptir. Doğu Türkçesi'nde ek, -z > -s değişmesi ile -mas / -mes, Abakan, Şor ve bazı diğer şivelerde de m- > b-, p- değişmesi ile -bas / -bes, -pas / -pes şeklini almıştır.” (Eraslan 1980, 28) şeklindeki bilgileri vermektedir. Ancak aynı esrin 40. sayfasında ekin yapısı konusunda da şu bilgiler yer almaktadır.

“Eski Türkçe devresinden beri bütün lehçe ve şivelerde yaygın şekilde kullanılan -maz / -mez menfi geniş zaman isim fiil ekinin yapısı hakkındaki görüşler çok değişiktir.... A. Von Gabain da ekin yapısını şu şekilde açıklamaktadır: -maz / -mez < -ma / -me “fiilden fiil yapan eki” -z “fiilden isim yapma eki” ... M. Ergin de bu izahı benimsemektedir. ... ki bizce de en uygun izah şekli budur. (Eraslan 1980: 40-41) demek suretiyle ekin yapısıyla ilgili oluşumu belirtmektedir. Ayrıca Eraslan ekin aslında isim fiil eki olduğunu ve diğer bazı isim fiil ekleri gibi daha Eski Türkçe devresinde şekil ve zaman eki durumuna geçtiğini de açıklamıştır.

Ek için Korkmaz da “-mAz eki, -r, -Ar, -Ir / -Ur sıfat fiil ekinin olumsuz türüdür. Her türlü fiil kök ve gövdelerine gelebilen bu ek, eklendiği fiile süreklilik ve olumsuzluk anlamı katan geçici sıfatlar türetir ve adlar önünde sıfat olarak kullanılır ...” (Korkmaz 2003: 98) bilgisinden sonra, olumlu şekliyle beraber zarf fiil (**bilir bilmez** konuş-), tekrarıyla sıfatlar (**bitmez tükenmez** iş), geçici sıfatın önündeki adın atılmasıyla kalıcı sıfat ve adlar (**çıkılmaz** “çıkışı olmayan durum”) oluşturduğunu da göstermiştir. Ekin yaygın kullanımını “Bazı metinlerde ve lehçelerde +maz olumsuzluk şeklinden genişletilmiş soyut isimler, olumlu şekle nazaran daha yaygındır:....” (Korkmaz 1994: 53) demek suretiyle de açıklamıştır.

-mAz ekiyle türetilen ve diğer sıfat olan kelimeler gibi kullanılabilen bu olumsuz sıfatlar isimlerden önce gelerek onlara olumsuz özellikler katarlar. Fiilin bildirdiği eylemden yoksunluk ifade eden sıfatlar türetir, isimler gibi yardımcı fiillerle yüklem olarak kullanılırlar.

Utan**maz** adam, uslan**maz** gönül, bilin**mez** kader, dönül**mez** akşam gibi.

“Deli Dumruluñ görür gözi görmez oldı, tutar elleri tutmaz oldı.” (Ergin 1989:178)

-mAdAn zarf fiil eki :

Bu zarf fiil eki de -maz sıfat fiil eki gibi iki ayrı ekten oluşan yeni bir ektir. Ekin yapısıyla ilgili olarak farklı görüşler (Korkmaz 1995: 151-159, 2003: 1011) olmakla birlikte Korkmaz ekin yapısı üzeri kaleme aldığı, ayrıntılı ve kandırıcı makalesinde ekin -ma-t-ın / -ma-d-ın > -ma-d-an /-me-d-en yapısıyla oluştuğunu açıklamıştır. (Korkmaz 1995: 151-159) Ayrıca Türkiye Türkçesinin Grameri adlı eserinde de şu bilgiler yer almaktadır: “-mAdAn eki, Eski Türkçedeki ve Eski Anadolu Türkçesindeki -mAdIn ekinin ses değişmesine uğramasından oluşmuş bir zarf fiil ekidir. Fiilden şahsa ve zamana bağlı olmayan “-maksızın” anlamında olumsuz zarf fiiller türetir. Her türlü fiil kök ve gövdelerine gelebilir: almadan git- ... vb” (Korkmaz 2003:95)

Korkmaz’ın belirttiği (Korkmaz 1995: 158) gibi -mAdIn yapısı içerisinde -ma olumsuzluk eki, olumsuzluk tabanı üzerine gelen -d yardımcı sesi ile -I ve -°n zarf fiil eki kaynaşmak suretiyle olumsuz zarf fiil ekini meydana çıkarmışlardır. Bu zarf fiil yüklem bildirdiği eylem veya işin nasıl yapılmaması gerektiği veya nasıl yapıldığı konusunda yüklemi tamamlamaktadır.

“Düşün**meden** konuşma” cümlesinde konuşmak için önce düşünmek gerektiği, düşünülmeden konuşulduğunda hatalı, yanlış şeylerin söylenebileceği kanısıyla bir uyarı vardır. “Arkasına bak**madan** gitti” cümlesinde ise giderken arkaya bakma eyleminin gerçekleşmediği, gitme eyleminin yapılış şekli söylenmektedir.

+sız olumsuz sıfat eki (+sız +siz +suz +süz isimden isim yapım eki) :

Bu ek isimlere gelerek onların yokluğunu bildiren olumsuz yapılar kurar. Ek ünlü uyumlarına bağlı olarak +sız / +siz / +suz / +süz şekilleriyle kullanılmaktadır. Oluşan olumsuz anlamlı kelimeler de isimlerden önce kullanıldığında olumsuz sıfat olarak görev yaparlar.

Akılsız başın derdini sefil taban çeker. Asılsız söylentileri çıkaranlar bulundu.
Hastalığından dolayı aylardır tuzsuz yemek yiyor.

Ekle ilgili olarak “Eski Türkiye Türkçesinde –sUz Eki” adlı yazısında Üstüner ekin genellikle isimlerden sıfat olarak kullanılan isimler türeten işlek bir ek olduğunu ve eklendiği ismi bulundurmama, o ismin karşıladığı varlık veya kavrama sahip olmama ifadesi taşıdığını, ayrıca -sUz ekinin XIV. yüzyıldan XVII yüzyıl sonlarına kadar çeşitli eserlerde vasıta hâli ekinin belirttiği kavramların olumsuz şekillerini ifade eden bir isim çekim eki göreviyle kullanıldığını bildirmiştir. (Üstüner 2001: 179-184)

Olumsuz sıfat eki alan kelimeler türemiş diğer isimler gibi bir kavramı veya nesneyi karşılayan isimler olarak da kullanılabilmelerinin yanında, türemiş diğer isimler gibi isim cümlelerinde yüklem olarak da kullanılabilirler.

Akılsıza ne desen boştur, o yine kendi bildiğini yapar.

Hastalığından dolayı aylardır tuzsuz yiyor.

Bu söylentiler asılsızmış.

Başkalarına zararı olmayan ve kendi faydasına olan işten kaçan akılsızdır.

± **mi soru eki (mi, mi, mu, mü):**

Olumsuzluk kavramı bazen soru eki ± mI / ± mU’nun yüklem olan kelimedenden önce veya sonra soru ifadesi dışında kullanılmasıyla da ifade edilmektedir. Bazen de ki bağlacından önce kullanılmak suretiyle, bağlaçtan önceki yan cümlelerin olumsuzluğunu ifade etmektedir. Bu tür cümlelerde amaç, soru sormaktan ziyade soru yoluyla olumsuzluğu ifade etmektir.

Hepsini o mu yaptı ki ona bu kadar değer veriyorsun.

Niçin kızılıyorsun bunu ben mi yaptım.

Anahtar bende mi ki niçin bana soruyorsun. Kapıyı sen kilitlemiştin.

Ekin olumsuzluk fonksiyonuyla kullanıldığını Acarlar da Türk Dili’nde yayımlanan “Mi Ekinin Türü Kullanılışları” adlı makalesinde dile getirmiştir. Yazıda ekin fonksiyonları 12 madde halinde sıralanmış olup bunlardan üçü de ekin olumsuzluk yapan göreviyle ilgilidir.

“3) Eylemliklerin (masterların) bağlandıkları “olur mu” yüklemindeki “mi” eki genellikle olumluluk ve olumsuzluk bakımından cümleyi etkilediği gibi anlama da kesinlik ve gereklilik kavramı katar. “Yapmak olur mu?” (Kesinlikle yapmamak gerekir.)

4) Dilekli yan cümlelerin bağlandığı temel cümledeki mi eki de, çoğunlukla, karşılık gerektiren bir anlamda kullanılmaz, sözü olumluluk ve olumsuzluk bakımından etkiler. “İsteseniz onu yakalayamaz mısınız?” (Yakalarsınız)

5) “Ki” bağlacıyla kullanılan sorulu cümlelerde de olumsuzluk anlamı vardır. “Orhan okula geliyor mu (gelmiyor) ki bir şeyler öğrenebilsin.” (Acarlar 1970: 358-363)

B. Kelimelerle Olumsuzluk :

Türkçede kelimelerle olumsuzluk çeşitli şekillerde yapılmaktadır. İsim cümleleri ve fiil cümleleri çeşitli kelimelerle, farklı şekillerde olumsuz yapılmaktadır. İsimler, bağlaçlar, zarflar cümlede olumsuzluğu sağlayan unsurlar olarak kullanılmaktadır.

Bir varlığın veya özelliğin olmadığını anlatmak için kullanılan cümleler olumsuz ad cümleleridir. Türkçede bu tür ad cümlelerinin kuruluşunda olumsuzluk kavramı taşıyan kelimeler; **değil, hiç, yok, hayır, ne ... ne** (de), **ama, aksi hâlde, yoksa** gibi kelimelerdir.

TDK Türkçe Güncel Sözlükte de anlam açıklaması ve örnekleri verilen değil, yok, hiç gibi kelimeler Türkçenin söz diziminde yüklem olarak kullanılabilmelerine karşın “ne...ne de, ama” cümle içerisinde olumsuzluk ifadesi ve bağlaç göreviyle yer almaktadırlar.

Bugün hava çok sıcak değil.
Yarın sınavımız yok.

Sen ağzı süt kokan bir çocuk değilsin.
Onun bize verdiği değer hiçmiş, yeni anladım.

Yukarıdaki cümlelerde kullanılan değil, yok ve hiç kelimeleri kedisinden önceki ismin bildirdiği kavramın yokluğunu veya olumsuzluğunu bildirmektedir. Yok kelimesinin cümleye olumsuzluk katan kullanımını Karahan da örneklerle açıklamıştır. “*Yok isminin yüklem olarak görev yaptığı cümlelerde anlam olumsuzdur. Salihi çarşıda gören yoktu. TB*” (Karahan 2004: 106)

Ek-fiilde olumsuzluk sağlanırken değil kelimesi kullanılmakta, isim unsurundan sonra değil kelimesi, sonra da ek fiilin kip ve şahıs eklerini almış çekimli hali kullanılarak olumsuzluk oluşturulmaktadır. Zeynep Korkmaz ek fiilin olumsuzluğu veya değil kelimesinin olumsuzluk oluşturma konusundaki kullanımını için “573. *Asıl fiiller olumsuzluk anlamı kazandırmak için kullanılan –mA- eki, ek-fiillerde kullanılmaz. İ- ek-fiilinin olumsuz biçimi değil (<EAT degül, DLT tegül, dagol) edatı ile yapılır*” (Korkmaz 2003: 715) demektedir. Değil kelimesinin olumsuzluk göreviyle kullanıldığını Karahan da “ “*Değil*” edatı, hem isim, hem de fiil cümlelerini olumsuz yapar. Bu güler yüzlü adam ben **değilim**. CST” (Karahan 2004: 105) şekilde anlatmıştır.

Değil kelimesi üzerine Özmen hazırlamış olduğu kapsamlı yazısında kelimenin kökeni, yapısı ve kullanımlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler ve örnekler vermektedir. Yazısında değil kelimesinin ek fiilin olumsuzluğunda ve fiil çekimlerinde kullanıldığını, (Özmen 1997: 315-368) ek fiilin olumsuzluğunun tarihî devir ve lehçelerle bugünkü bazı çağdaş Türk lehçelerinde er-, ir-(<er-), i- (<er-)fiilinin dönem özelliğine bağlı olarak –maz/mez, -mas/-mes ekini almış şekliyle veya i- +D r / +D r ek fiillerden biriyle isim unsuru arasına değil getirilmek suretiyle yapıldığını örneklerle de göstermiştir.

“*Karahanlı Türkçesi ermes/z ... Harez Türkçesi ermez (emes, imez) ... Özbekçe emes ... Yeni Uygurca emes ... Oğuz grubunu oluşturan Türkiye Türkçesi, Azerice, Türkmençe ve Gagavuzca yanında, Kıpçakça ve yaygın olarak Çağdaş Kıpçak grubu lehçelerde ise ek fiilin olumsuzu değil edatı ile yapılmaktadır*” (Özmen 1997: 317-318)

Yok, hayır, hiç gibi kelimeler sorulan bir cümlenin karşılığı olarak cevap cümlecisi şeklinde de kullanılabilirler. Bu tür kullanımlarda bu kelimeler olumlu veya olumsuz soru cümlesinin olumsuz karşılığı olarak kullanılmaktadır.

-Yarın okula gelecek misin? -Hayır. / -Yok. (Yarın okula gelmeyeceğim)
-Dersini yaptın / yapmadın mı? -Hayır. / -Yok. (Dersimi yapmadım / yaptım.)
-Niçin ağlıyorsun? -Hiç. (Birşey için ağlamıyorum.) -Ne kadar paran var?-Hiç. (Param yok)

Yukarıdaki örneklerde yer alan hayır / yok kelimeleri, sorulan sorunun olumsuz karşılığı olarak bir birinin yerine kullanılabilirken; hiç cevabı bir şeyin yokluğunu belirtmek veya sorulan soru karşılığında gerçek sebebi söylemek istemediğimiz durumlarda kullandığımız olumsuz cevap kelimeleridir.

Güzel ama huysuz bir attı. Çok çalıştı ama ne fayda. Ne Ali ne de Ahmet geldi.
Felaketten ne giyecek ne yiyecek ne de paralarını kurtarabildiler.

Yukarıdaki cümlelerde yer alan ama bağlacı iki cümleyi veya durumu birbirine bağlarken anlam açısından bir olumsuzluğu da ifade etmektedir. Çok çalıştı ama ne fayda cümlesi “çok çalışmasının faydası olmadı”yı karşılamaktadır. Güzel ama huysuz yapısında da güzellik gibi olumlu bir özelliklerle beraber huysuzluk gibi olumsuz bir durum ama bağlacı ile bir araya getirilebilmektedir.

Ne... ne(de) yapısının kullanıldığı cümlelerde de şekilce bir olumluluk olmasına karşılık anlamca olumsuzluk bulunmaktadır. Yani buradaki **ne... ne(de)** yapısı **hem... hem(de) -me** yapısına eşittir

Ne Ali ne de Ahmet geldi. = Hem Ali hem de Ahmet gelmedi.

Türkçenin Söz Dizimi adlı eserinde Karahan da “ne ... ne...” edatının kelimeleri, kelime gruplarını veya cümleleri bağlayarak cümleleri olumsuz yaptığını, ancak bu tür cümlelerde yüklem olumlu anlam taşıdığını örnekleriyle açıklamıştır. (Karahana 2004: 105)

Aksi hâlde, yoksa gibi bağlaçlar da cümleleri birbirine olumsuzluk yönüyle bağlarlar. Bu kelimeler Hengirmen’in de dediği gibi “Sözcük öbeklerini ve cümleleri karşıtlık anlamı ile bağlar.” (Hengirmen 2002, 183) ve bu kelimeler yardımcı cümleden sonra asıl cümleden önce kullanılır. Bu tür cümlelerin kuruluşunda şekilce olumsuzluk olmamasına karşılık anlamca olumsuzluk vardır. Bu bağlaçlar yan cümlelerin olumsuzluğu hâlinde olabilecek bir sonucu anlatan temel cümleye yan cümleyi bağlamaktadır

*Bana verdiğin sözü tut, aksi hâlde pişman olursun.
Yarın erken kalk, yoksa sınava geç kalırsın.*

Sonuç

Türkçenin her döneminde ve sahasında görülen olumsuzluk kavramı, eklerle olumsuzluk ve kelimelerle olumsuzluk şeklinde iki temel yapıyla karşımıza çıkmaktadır.

Kelimelerin olumsuzlaştırılmasında kullanılan iki temel olumsuzluk eki (-sız, -ma) yanında kavramların olumsuzluğunu soru yoluyla ifade eden ±mı soru eki de vardır. Bunlardan isimlere eklenen –sız ekiyle fiillere eklenen –ma olumsuzluk eki Türkçenin en eski dönemlerinden beri kullanılan eklerdir. Ancak –ma’nın diğer bazı eklerle kalıplaşmasıyla ortaya çıkan ve kullanımı –ma’dan farklı olan –madan, -maz, gibi fiilimsi ekleri ile -mazlık –maksızın ekleri de Türkçede kullanılan diğer olumsuzluk ekleri olarak görülmektedir.

Kelimelerle yapılan olumsuzlukta, değil, hiç, yok, hayır, ne ... ne (de), ama, aksi hâlde, yoksa gibi isimler, bağlaçlar, zarflar cümlede olumsuzluğu sağlayan unsurlar olarak kullanılmaktadır.

Kaynaklar

- Acarlar , Kevser (1970), “Mî” Ekinin Türlü Kullanılışları” **Türk Dili** C.XXII, S.227, s.358-363
Atalay, Besim (1942), **Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme**, İstanbul: TDK Yayınları.
Bozkurt, Fuat (1992), **Türklerin Dili**, İstanbul: Cem Yayınevi.
Eraslan, Doç.Dr. Kemal (1980), **Eski Türkçede İsim-Fiiller**, İstanbul: İÜ Edebiyat Fak. Yayınları
Ergin, Prof. Dr. Muharrem (1989), **Dede Korkut Kitabı I**, Ankara: TDK Yayınları.
Gabain, A. Von, (çev. M. Akalın)(2003), **Eski Türkçenin Grameri**, Ankara: TDK Yayınları
Hatiboğlu, Prof. Dr. Vecihe (1981), **Türkçenin Ekleri**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Hengirmen, Mehmet (2002), **Türkçe Dilbilgisi**, Ankara: Engin Yayınları.
Karahana, Leylâ (2004), **Türkçede Söz Dizimi**, Genişletilmiş 7. b. Ankara: Akçağ Yayınları.
Korkmaz, Zeynep (1969), “Türkiye Türkçesindeki –madan / -meden <-madın <-medin Zarf-Fiil (Gerindium) Ekinin yapısı Üzerine”, **Türkoloji Dergisi**, C.II/1 Ankara: 2.baskı, s.279-307.
Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (1994), **Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri Ve Ek Kalıplaşması Olayları**, Ankara: TDK Yayınları.
Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (1995), **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, 1. C. TDK Yayınları.
Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep (2003), **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara: TDK Yayınları.
Özmen, Mehmet (1997), “Türkçe’de Değil Kelimesi Ve Kullanımları” **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1995**, Ankara: TDK Yayınları, s.315-368.
Öztürk, Dr. Rıdvan (1994), **Yeni Uygur Türkçesi Grameri**, Ankara: TDK Yayınları.
Şimşek, Rasim (1987), **Örneklerle Türkçe Sözdizimi**, Trabzon.
TDK Güncel Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/sozluk.html>
Üstüner, Ahat (2001), “Eski Türkiye Türkçesinde –sUz Eki” Elazığ: **F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, C.11, S.2, s.177-184.